

3 Poliitiikan synty

Tuntidiat

Säätyvaltiopäivätoiminta käynnistyy

Uudistusten tarve

- Tappiollinen Krimin sota paljasti Venäjän hallitukselle maan jälkeenjääneisyyden Isoon-Britanniaan ja Ranskaan verrattuna.
- Venäjän teollistaminen oli välttämätöntä.
- Alamaiset toivoivat uudistuksia.
- Keisari Aleksanteri II kutsui Suomen valtiopäivät koolle 1863.

Toimenpiteet

- Yrittämisen edellytysten parantaminen.
- Koulutuksen kehittäminen.
- Kansalaisten oikeuksien ja vapauksien lisääminen (yksinvaltaa vaarantamatta).

Suomea uudistetaan

Aleksanteri II:n uudistusohjelman tuloksia

Yhteiskunta

- suomesta virkakieli
- säännölliset valtiopäivät
- kunnallislait
- kirkkolaki
- kansakoulut
- irtolaislakien lieventäminen

Talous

- ammattikuntien lakkauttaminen
- elinkeinovapaus
- höyrysahojen salliminen
- maakaupan salliminen
- oma raha eli Suomen markka
- osakeyhtiölaki ja pankkilaitoksen synty

Suomesta virkakieli

- Suomenkieliset tasa-arvoistuivat suhteessa ruotsinkielisiin, esim. oikeudenkäynnit suomeksi.

Säännölliset valtiopäivät

- Julkinen poliittinen keskustelu alkoi.
- Suomalainen sisäpolitiikka syntyi.
- Perustettiin puolueita ja niitä lähellä olevia sanomalehtiä.

Kunnallislait

- Kaikki veroa maksavat kuntalaiset saivat osallistua paikallisdemokratiaan.
- Osallistumismahdollisuudet laajenivat.

Suomea uudistetaan

Aleksanteri II:n uudistusohjelman tuloksia

Yhteiskunta

- suomesta virkakieli
- säännölliset valtiopäivät
- kunnallislait
- kirkkolaki
- kansakoulut
- irtolaislakien lieventäminen

Talous

- ammattikuntien lakkauttaminen
- elinkeinovapaus
- höyrysahojen salliminen
- maakaupan salliminen
- oma raha eli Suomen markka
- osakeyhtiölaki ja pankkilaitoksen synty

Kirkkolaki

- Koulut pois kirkon holhouksesta.
- Kirkot keskittyivät hengelliseen toimintaan.

Kansakoulut

- Kunnat alkoivat perustaa kouluja.
- Kansakoulut avoinna myös tytöille.

Irtolaislakien lieventäminen

- Maaseudun köyhälistö sai muuttaa kaupunkiin ja ulkomaille.
- Teollisuus sai työvoimaa.

Suomea uudistetaan

Aleksanteri II:n uudistusohjelman tuloksia

Yhteiskunta

- suomesta virkakieli
- säännölliset valtiopäivät
- kunnallislait
- kirkkolaki
- kansakoulut
- irtolaislakien lieventäminen

Talous

- ammattikuntien lakkauttaminen
- elinkeinovapaus
- höyrysahejen salliminen
- maakaupan salliminen
- oma raha eli Suomen markka
- osakeyhtiölaki ja pankkilaitoksen synty

Ammattikuntien lakkauttaminen

- Porvariston yksinoikeus kauppaan ja käsityöhön lakkasi.
- Kilpailu lisääntyi.

Elinkeinovapaus

- Yrittämisen vapaus.
- Elinkeinovapaus houkutteli ulkomaista pääomaa ja tietotaitoa.

Höyrysahejen salliminen

- Puutavaratuotanto kasvoi.

Suomea uudistetaan

Aleksanteri II:n uudistusohjelman tuloksia

Yhteiskunta

- suomesta virkakieli
- säännölliset valtiopäivät
- kunnallislait
- kirkkolaki
- kansakoulut
- irtolaislakien lieventäminen

Talous

- ammattikuntien lakkauttaminen
- elinkeinovapaus
- höyrysahojen salliminen
- maakaupan salliminen
- oma raha eli Suomen markka
- osakeyhtiölaki ja pankkilaitoksen synty

Maakaupan salliminen

- Kauppoja sai perustaa maaseudulle.
- Rahatalous levisi myös maaseudulle.

Oma raha eli Suomen markka

- Vakiinnutti taloudelliset olot.
- Suomi saattoi harjoittaa omaa rahapolitiikkaa.

Osakeyhtiölaki ja pankkilaitoksen synty

- Yritykset saivat helpommin pääomaa.
- Yrittämiseen liittyvät riskit vähenivät.

Säätyvaltiopäivät

- Vain säätyjen miespuolisilla edustajilla oli ääni- ja vaalioikeus (1800-luvun lopulla noin 10 % väestöstä).
- Kullakin säädyltä oli yksi ääni.
- Valtiopäivät järjestettiin vain hallitsijan kutsusta (vuodesta 1869 säännöllisesti viiden vuoden, vuodesta 1882 kolmen vuoden välein).
- Edustajilla ei ollut aloiteoikeutta (vuodesta 1886 rajoitetusti).
- Hallitsija antoi senaatin valmistelemat esitykset ja vahvisti lait.
- Senaatti vastuussa vain hallitsijalle.

Eduskunta

- Kaikilla 18 vuotta täyttäneillä on ääni- ja vaalioikeus.
- 200 kansanedustajaa, jotka eivät ole sidottu muiden edustajien mielipiteeseen.
- Valtiopäivät kokoontuvat säännöllisesti joka vuosi syys- ja kevätkaudella.
- Kansanedustajilla on oikeus tehdä lakialoitteita.
- Valtioneuvosto ja presidentti antavat yhdessä lakiesitykset eduskunnalle, ja presidentti vahvistaa lait muodollisesti.
- Eduskunta valvoo hallituksen toimia (parlamentarismi).

Ensimmäiset puolueet syntyvät

SUOMALAINEN PUOLUE

(*fennomaanit*)

- suomen kielen aseman parantaminen
- suomenkielisen kansan eli talonpoikien aseman kohentaminen
- koululaitoksen laajentaminen
- työväestön suojeleminen ja valtiollinen sosiaalipolitiikka
- myönteinen suhtautuminen Venäjään
- Snellman, Yrjö-Koskinen
- *Uusi Suometar*

NUORSUOMALAINEN PUOLUE

- radikaalit fennomaanit erosivat Suomalaisesta puolueesta 1894
- yksi kansa, yksi kieli: ei kompromisseja ruotsinkielisten kanssa
- perinteisten arvojen kritiikki
- taloudellinen liberalismi
- kriittisempi asenne Venäjää kohtaan
- suomenmieliset taiteilijat
- *Päivälehti (Helsingin Sanomat)*

Ensimmäiset puolueet syntyvät

RUOTSALAINEN PUOLUE

- jyrkän linjan svekomaanit halusivat ruotsinkieliset maan johtoon
- Freudenthal
- maltillisen enemmistön (liberaalit) kanta yksi kansa, kaksi kieltä
- taloudellinen liberalismi
- itsevaltiuden ja Venäjän tiukimpia arvostelijoita
- Mechelin
- *Helsingfors Dagblad*

TYÖVÄENLIIKE

- ensimmäiset työväenyhdistykset eivät sosialistisia (wrightiläinen työväenliike)
- ensimmäiset ammattiyhdistykset kirjapainoalalle 1888
- Suomen työväenpuolue 1899, vuodesta 1903 Suomen Sosialidemokraattinen Puolue oli sosialistinen
- yhteisiä tavoitteita liberaalien kanssa (itsevaltiuden arvostelu, kansalaisoikeudet)
- *Työmies*

Suomalaiset innostuvat yhdistystoiminnasta

- herätysliikkeet
- sivistysseurat
- nuorisoseurat
- raittiusliike
- urheiluseurat
- vapaapalokunnat
- naisasialiike.
- työväenliike ja osuustoiminta

Ihanne ja aate

Kun Kansanvalistusseura perustettiin vuonna 1874, sen toiminnan lähtökohtana oli kansallisromanttinen näkemys kansansivistystyöstä:

"Sivistyneemmät säädyt, joille kansa julkisissa oppilaitoksissa on kustantanut korkeampaa oppia, katsovat velvollisuudekseen jakaa näitä tietovarantoja muille kansanluokille ja rupeevat tämmöisten seurain jäseniksi edistäen mikä työllään, mikä varoillaan tuota valistuksen asiaa."

Uuden Suomettaren seurahanketta koskeva pääkirjoitus tammikuulta 1872

Seuran perustaminen kytkeytyi suomalaisuusliikkeeseen:

"Valistusseura avittaa sekin puolestaan sitä mahtavaa kansallista liikettä, jota viimeiset ajat ovat maassamme nostattaneet ja joka ei voi lakata ennen kuin sen tarkoitus on todeksi tehty. Tähän eikä omiin voimiin luottaa valistusseuran johtokunta. Seuran tarkoituksena oli 'valaista niitä tärkeimpiä kysymyksiä, jotka koskevat kansan henkistä ja aineellista elämää.'"

Ensimmäinen esimies, professori Z. J. Cleve vuoden 1880 vuosikokouksessa

Tuliko Suomesta kansalaisyhteiskunta autonomian aikana?

KYLLÄ

- Suomalaiset aktivoituivat toimimaan yhteiskunnallisesti.
- Maahan säädettiin yhdistymisvapaus, jonka myötä vapaaehtoinen järjestötoiminta vilkastui.
- Suomalaiset tulivat tietoisiksi kansallisesta identiteetistään (Suomen kansalaisuus).
- Yksilönvapaudet laajenivat.
- Kansalaiset olivat keskenään tasa-arvoisempia (naiset, koulutus, poliittiset oikeudet).
- Oikeuslaitos oli vanhastaan varsin korkeatasoinen.

EI

- Poliittiset oikeudet olivat nykymielessä puutteellisia, esim. sananvapautta (lehdistösensuuri) tai kokoontumisvapautta ei kirjattu lakiin.
- Varallisuus ja säätyasema loivat edelleen epätasa-arvoa.
- Hallintotapa ei ollut demokraattinen, koska hallitsija oli yksinvaltiainen ja senaatti ja virkamiehet olivat vastuussa vain hallitsijalle (byrokratia, ei demokratia).

Helmikuun manifesti rikkoo idyllin

Manifestin taustaa:

- Euroopassa uusi tilanne 1800-luvun lopulla: yhdistyneestä Saksasta merkittävä tekijä.
- Venäjä koki tilanteen uhkaavaksi ja halusi varmistaa valtakunnan yhtenäisyyden.
- Nationalismi nosti päätään myös Venäjällä.
  - Panslavistit: Venäjän valtiollinen yhtenäisyys tärkeää.
  - Slavofiilit: kieli, uskonto ja kulttuuri slaavilaistettava.
- Suomen erillisasema ärsytti.
- Suomi näki itsensä lähes itsenäisenä alueena.
- Suomalaisuusliike nosti suomen kielen ja kansallisuuden korkealle.
- Maa kehittyi talouden ja kulttuurin alalla.
- Hallitsijanvakuutuksesta pidettiin kiinni – sen tulkittiin antaneen Suomelle laajat erioikeudet = autonomian.

Kiista asevelvollisuudesta

- Venäjän hallitus halusi suomalaiset asevelvolliset Venäjän armeijaan.
- Lakia ei hyväksytty Suomen valtiopäivillä.
- Saadakseen lain voimaan keisari antoi ns. Helmikuun manifestin.

Ote manifestista:

Pysyttäen voimassaan ja vaikutuksessaan noudatettavana olevat määräykset semmoisten paikallisten asetusten antamisesta, jotka yksinomaan tarkoittavat Suomenmaan tarpeita, olemme Me myöskin katsoneet tarpeelliseksi pidättää Itsellemme oikeuden tarkemmin määrätä Keisarikunnan yleisen lainsäädännön esineet.

Sortoa vai yhtenäistämistä?

Suomalaisten nimitykset

- sortovuodet
- routavuodet
- hallavuodet
- venäläistämiskaudet.

Venäläisten nimitykset

- yhtenäistämispolitiikka
- yleisvaltakunnallistamispolitiikka.

Manifestin aiheuttamat reaktiot

- Suomalaiset pyrkivät vaikuttamaan vetoamalla suoraan keisariin. Esimerkiksi ”suuri adressi” ei kuitenkaan tuottanut tulosta.
- Keisarin ja Venäjän hallinnon uskottavuus romahti Suomessa, mutta suomalaiset olivat erimielisiä siitä, miten laittomina pidettyjä säädöksiä olisi vastustettava.

Manifestin aiheuttamat reaktiot

Ryhmittymä	Toimintatapa	Kannattajat
Myöntäväisyysuuntaus	Pyrki sovitteluratkaisuihin venäläisten kanssa, jotta Suomen kansan ja kielen säilyminen voitaisiin varmistaa eikä jouduttaisi vielä vaikeampaan tilanteeseen.	vanhasuomalainen puolue
Perustuslailliset	Vastustivat laittomina pitämiään venäläistämistoimia ja kieltäytyivät niiden toteuttamisesta passiivisen vastarinnan keinoin.	nuorsuomalainen puolue, ruotsalainen puolue
Aktivistit	Vastustivat venäläisiä suoralla toiminnalla, johon saattoi kuulua myös väkivallan käyttö.	pääosin ruotsinkielistä sivistyneistöä, 1904 lähtien aktivistipuolue
Työväenliike	Vastusti venäläistämistä, mutta piti yhteiskunnan uudistamista tärkeämpänä.	Suomen työväenpuolue / SDP
Taitelijat	Vastustivat venäläistämistä taiteen keinoin: kansallisromantiikkaa ja karelianismi.	

Suurlakko kansakunnan menestystarinana

Vallankumousyritys Venäjällä 1905

Venäjän ongelmat:

- hidas talouskehitys
- jyrkät luokkaerot
- korruptio
- yksinvallan ongelmat.
- Hävitty Venäjän–Japanin sota synnytti lakkoja ja mellakointia
- Mellakoiden ja lakkoilun tuloksena tsaari suostui joihinkin uudistuksiin.

Suomalaiset suurlakkoon

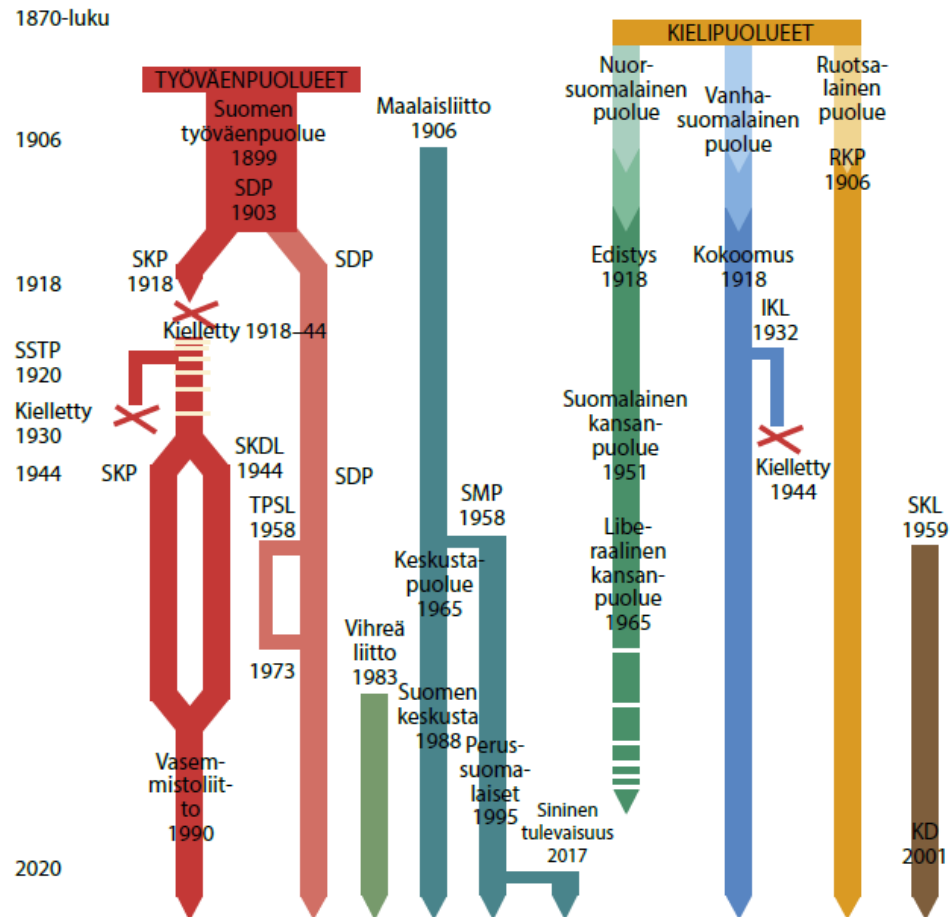
Helmikuun manifesti peruttiin.

Uusi valtiopäiväjärjestys 1906:

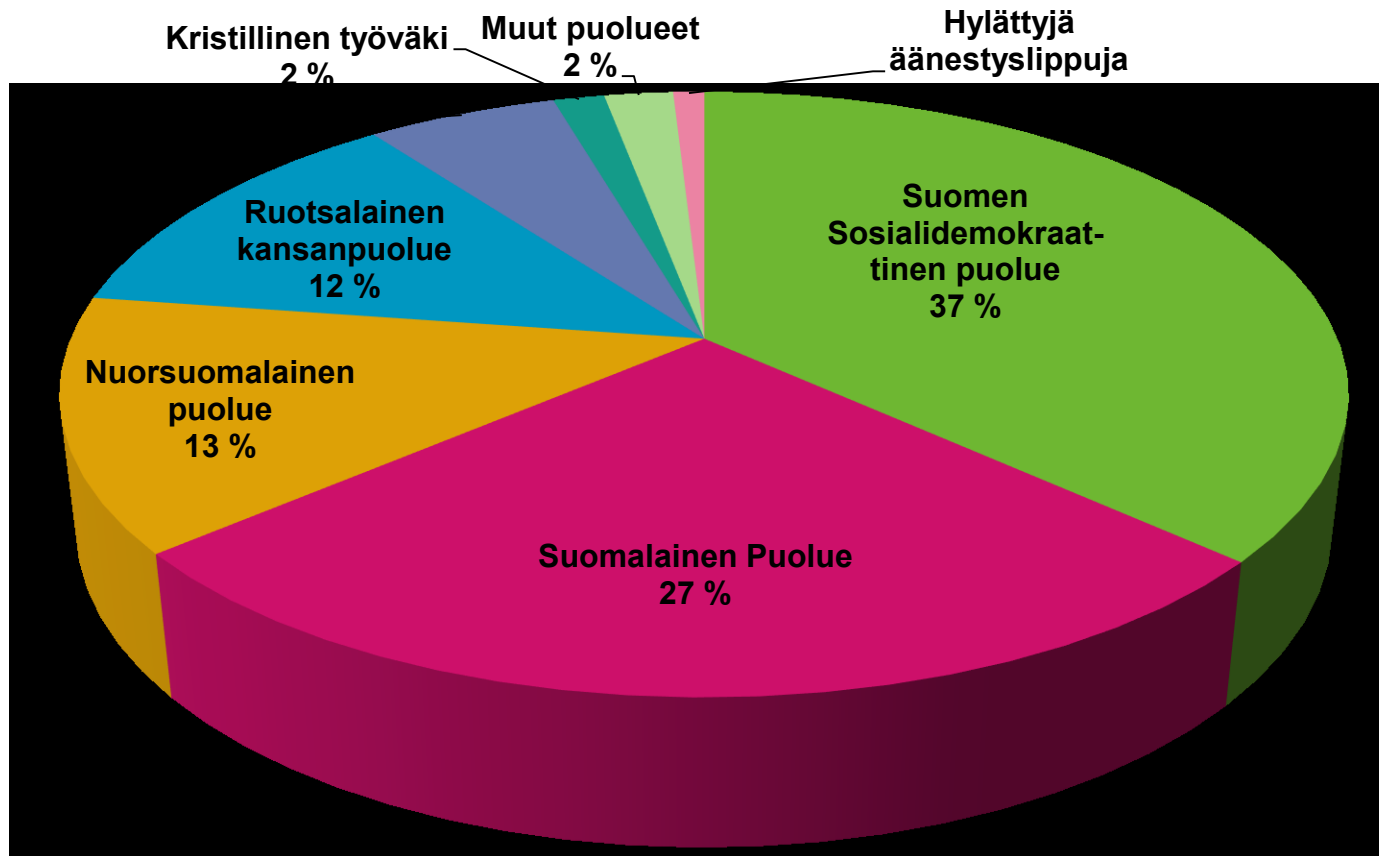
- Kaikki 24 vuotta täyttäneet saivat ääni- ja vaalioikeuden, myös naiset.
- Äänioikeutettujen määrä kymmenkertaistui.
- Ensimmäiset eduskuntavaalit järjestettiin 1907.
- Hallitsijan oli edelleen hyväksyttävä lait eli uudistus jäi puolitiehen.

Puoluekenttä vakiintuu eduskuntaudistuksen myötä

Suomen puolueiden historia

Eduskuntavaalien 1907 tulos

Takaisin pessimismin aikaan

Otteet Suomea kohtaan tiukkenivat, kun tsaari Nikolai II oli saanut valtansa uudelleen vakiinnutettua.

Ns. toisella sortokaudella voidaan jo puhua suoranaisestä venäläistämisestä:

- Suomalaisia virkamiehiä korvattiin venäläisillä, esim. ns. sapelisenäatti 1909.
- Yleisvaltakunnalliset lait käsiteltiin Venäjän duumassa 1910 alkaen.
- Venäläiset saivat Suomen kansalaisoikeudet, tosin ilman äänioikeutta, 1912.
- Eduskunta hajotettiin useasti, kun se oli venäläisten mielestä esittänyt radikaaleja lakeja tai puheet olivat venäläisvastaisia.
- Venäläistämishjelman tarkoitus liittää Suomi kokonaan Venäjään, mutta ensimmäinen maailmansota ja lopulta Suomen itsenäistyminen esti ohjelman toteuttamisen.